

До спеціалізованої вченої ради
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(вулиця Січових Стрільців, 52А, м. Київ, 04053)

РЕЦЕНЗІЯ

доктора педагогічних наук, доцентки, завідувачки кафедри
технологій навчання, охорони праці та дизайну Білоцерківського
інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет
менеджменту освіти» НАПН України

Кравченко Ганни Юріївни

на дисертаційне дослідження **Скрипки Катерини Сергіївни**

«Управління готовністю керівників закладів загальної середньої освіти до організації інклюзивного навчання в системі методичної роботи», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 – «Освіта» за спеціальністю – 011 «Освітні, педагогічні науки»

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки. Дисертаційна робота Скрипки Катерини Сергіївни за темою «Управління готовністю керівників закладів загальної середньої освіти до організації інклюзивного навчання в системі методичної роботи» є однією з перших ґрунтовних спроб комплексного аналізу управлінських процесів готовності керівників закладів загальної середньої освіти до організації інклюзивного навчання в системі методичної роботи. Наукові концепти дослідження можуть бути використані в процесі модернізації вітчизняної системи роботи центрів професійного розвитку педагогічних працівників для надання консультативних послуг керівникам ЗЗСО з організації інклюзивного навчання.

Актуальність проблеми доведено авторкою та конкретизовано в науковому апараті дослідження, що відповідає вимогам та є самостійним для розв'язання всіх поставлених завдань, окреслених дисертантом. Визначена авторкою логіка відповідає науковій проблемі та спрямована на системне її розв'язання.

Дисертаційна робота виконана згідно з планами науково-дослідницьких робіт Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України та відображає окремі результати науково-дослідницької теми «Трансформація професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти» (реєстраційний номер УкрІНТЕІ 0120U104637, дата реєстрації 30.10.2020 р). Тему дослідження зареєстровано на засіданні Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 28.05.2019 р.).

2. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації забезпечується застосуванням у ході її виконання методології, мети та завдань, а також відповідає специфіці об'єкта й предмета дослідження, що підтверджується застосуванням необхідного комплексу методів дослідження, відповідною джерельною базою, кількісною обробкою та якісним аналізом, а також практичним впровадженням дослідницьких результатів.

Для досягнення мети й завдань в роботі було використано теоретичні та емпіричні методи дослідження. Сформована авторкою джерельна база відзначається різноманітністю й достатньою структурною повнотою. Вона включає 193 найменування, з них 9 – зарубіжних джерел іноземною мовою, що слугує доказом інформативності та валідності представленої роботи.

Наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертації, обґрунтовані широкою апробацією результатів дослідження. Дисертантка представила основні положення своєї дисертації на багаточисельних науково-практичних і науково-методичних конференціях різних рівнів, а також інших науково-практичних заходах.

3. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації.

У дисертаційній роботі Скрипки Катерини Сергіївни вперше: розроблено й обґрунтовано теоретично модель управління готовністю керівника ЗЗСО до організації інклюзивного навчання в системі методичної роботи на засадах андрагогічного, акме-синергетичного, культурологічного, особистісно діяльнісного, системного, синергетичного, андрагогічного, компетентнісного, кваліметричного підходів та адаптивного управління, яка буде цілеспрямована на формування готовності керівника ЗЗСО до організації інклюзивного навчання та побудову коригувальної траєкторії системного й індивідуального підходу до готовності керівника ЗЗСО щодо організації інклюзивного навчання через запровадження тематичного онлайн-спецкурсу для керівників закладів загальної середньої освіти за темою: «Управління готовністю керівника закладу загальної середньої освіти до організації інклюзивного навчання».

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробці методичних рекомендацій щодо запровадження моделі управління готовністю керівника ЗЗСО до організації ІН в системі методичної роботи. Практична значущість отриманих результатів визначається тим, що на підґрунті концептуальних положень дисертаційного дослідження розроблено та впроваджено освітню програму тематичного онлайн-спецкурсу «Управління готовністю керівника закладу загальної середньої освіти до організації інклюзивного навчання».

6. Основні положення дисертаційного дослідження впроваджено в діяльність Центру професійного розвитку педагогічних працівників Наталинської селищної ради Красноградського району Харківської області (довідка № 21 від 30.05.2023), Центру професійного розвитку педагогічних працівників Красноградської 29 міської ради (довідка № 21 від 30.05.2023),

Управління освіти, культури, молоді та спорту Дергачівської міської ради Харківської області (довідка № 01-23/564 від 30.05.2023), Центру професійного розвитку педагогічних працівників Зачепилівської селищної ради Харківської області (довідка № 01-26/108 від 01.06.2023), відділ освіти, культури та спорту Малоданилівської селищної ради (довідка № 01-24/590 11.12.2023).

7. Оцінка структури та змісту дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел до кожного розділу, разом – 193 джерела, з них зарубіжних джерел – 9 та 2 додатків. Повний текст дисертації складає 279 сторінок, основний зміст роботи викладений на 176 сторінках. Робота містить 10 таблиць та 15 рисунків.

У вступі обґрунтовано актуальність виконаного дослідження; указано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання і методи дослідження; висвітлено наукову новизну і практичне значення результатів дослідження; представлено апробацію та впровадження результатів дослідження; зазначено особистий внесок здобувача; подано структуру й обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі «Теорія та практика готовності керівника закладу загальної середньої освіти до організації інклюзивного навчання» проаналізовано основні поняття організації ІН, розкрито зміст та особливості організації ІН в ЗЗСО, визначено стан управління готовністю керівників ЗЗСО до організації ІН в системі методичної роботи. На основі теоретичних розвідок визначено сутність термінів: «інклюзія»; «інклюзивна освіта»; «інклюзивне навчання». З'ясовано, що керівник закладу загальної середньої освіти є менеджером освітнього процесу, а готовність керівника ЗЗСО в умовах впровадження ІН визначається як багатоаспектне утворення, що містить комплекс умінь, знань, мотивів та особистісних якостей, які забезпечують ефективне управління впровадженням ІН в умовах освітніх трансформацій. Дисертанткою аргументовано, що управління готовністю керівника ЗЗСО до організації ІН визначається його вмінням застосовувати гнучку процедуру управління, перерозподіляти освітні ресурси, урізноманітнювати освітні послуги, активізувати професійний потенціал педагогічного колективу, вести з батьками роз'яснювальну роботу, захищати права дітей з ООП на рівний доступ до якісної освіти.

У другому розділі «Модель управління готовністю керівників закладів загальної середньої освіти до організації інклюзивного навчання в системі методичної роботи» обґрунтовано модель управління готовністю керівника до організації ІН в ЗЗСО в системі методичної роботи, яка складається з концептуально цільового, мотиваційного, змістовного, процесуального та результативного блоку. Схарактеризовано педагогічні умови готовності керівника ЗЗСО до управлінської діяльності (формування у керівника ЗЗСО позитивної мотивації щодо впровадження інклюзії в освітньому процесі; організація освітнього інклюзивного простору в ЗЗСО) та виокремлено й проаналізовано їхні компоненти (когнітивний, діяльнісний, особистісний). Подано технологію впровадження моделі управління готовністю керівника

ЗЗСО до організації ІН в умовах проєктної діяльності в системі методичної роботи, що передбачає три етапи: підготовчо-організаційний, діагностико-проєктувальний та організаційно-рефлексивний. До кожного з них подано методичні рекомендації.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка моделі управління готовністю керівника до організації інклюзивного навчання в закладі загальної середньої освіти в системі методичної роботи» авторкою розкрито етапи організації й проведення дослідження: констатувальний експеримент (діагностика вихідного рівня сформованості готовності керівника ЗЗСО до впровадження ІН в умовах методичної служби на основі виділених критерій, а також складання програми формального експерименту) та формувальний експеримент (розроблення моделі готовності керівника ЗЗСО до впровадження ІН в умовах методичної служби, визначенні педагогічних умов формування готовності керівника ЗЗСО до впровадження ІН в умовах методичної служби, узагальненні відповідних результатів). Подано програму експерименту. Результати експериментальної апробації розробленої моделі управління готовністю керівників ЗЗСО до організації ІН в системі методичної роботи доводять, що модель сприяє проведенню моніторингу рівня готовності керівників до організації ІН, формує в них уміння правильно організувати ІН в ЗЗСО та вчить створювати траєкторію діяльності, спрямовану на впровадження інклюзивного простору в освітньому закладі. Вимірювання та аналіз рівня готовності керівників ЗЗСО до організації ІН, які застосовувалися дисертанткою в ході експерименту, зареєстрували позитивну динаміку та підтвердили високий рівень впливу запровадження моделі. Узагальнені результати експерименту засвідчили підвищення рівня готовності керівників ЗЗСО до організації ІН на 39,8 %.

Скрипкою Катериною Сергіївною розглянуто методичні рекомендації щодо впровадження моделі управління готовністю керівників закладів загальної середньої освіти до організації інклюзивного навчання в системі методичної роботи.

Отже, здійснений детальний аналіз дозволяє констатувати, що дисертаційна робота за структурою, змістом, обґрунтованістю основних положень, висновків є самостійним дисертаційним дослідженням.

8. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях. Основні результати дослідження опубліковано у 16 публікаціях автора (4 з них надруковано в наукових фахових виданнях).

9. Дотримання академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Експертиза тексту дисертаційного дослідження та його результатів (висновків, пропозицій та рекомендацій) дає підстави стверджувати, що Скрипкою Катериною Сергіївною було дотримано загальних вимог та вимог академічної доброчесності. Дисертанткою відповідним чином оформлені посилання на наукові та документальні джерела, статистичні матеріали. Анотація поданого дисертаційного дослідження є характеристикою роботи,

відображає мету та новизну наукової праці. Зміст анотації не містить інформацію, яка була б відсутня у тексті дисертації.

10. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Скрипки Катерини Сергіївни, вважаємо за доцільне висловити окремі **зауваження та побажання**:

1. У змісті роботи дисертанткою подаються таблиці 1.1; 2.1; 2.2; 3.2 рисунки 1.2; 3.5 тощо, на нашу думку, доцільно було б зазначити, що зміст матеріалу узагальнено автором, складено автором або розроблено автором, що підсилило б аналітичну компетентність та визначило його авторство.

2. У дисертації на С. 85 авторка пише, що «У дослідженні системний підхід ґрунтується на таких головних принципах (табл. 2.1). Не зрозумілим є чому саме ці принципи. Як відомо існують загальні та специфічні принципи. Авторці дослідження слід було б обґрунтувати визначення саме таких специфічних педагогічних принципів та надати їм характеристику.

3. У розробленій моделі управління готовністю керівників закладів загальної середньої освіти до організації інклюзивного навчання в системі методичної роботи передбачено здійснення аналізу результативності діяльності методичної служби щодо готовності керівника ЗЗСО до впровадження ІН та побудову коригувальної траєкторії системного й індивідуального підходу до готовності керівника ЗЗСО щодо впровадження ІН в умовах методичної служби. Доцільним було б розкрити механізм побудови коригувальної траєкторії системного й індивідуального підходів до готовності керівника ЗЗСО щодо впровадження ІН та механізми взаємодії з методичними службами С.100-101.

4. Не викликає зауважень, але потребує аргументації доцільність виокремлення автором дисертації таких рівнів готовності як: інтуїтивний рівень готовності; репродуктивний рівень готовності; пошуковий рівень готовності; творчий рівень готовності (С.99). Так як на С.98. авторкою введено спеціальні індикатори визначення готовності, а саме: критерії визначення сформованості готовності керівників до організації ІН відповідно до яких вже подано рівні сформованості: низький, середній, високий.

5. Для кращого розуміння прогностичного компоненту змістовного блоку, а саме: кваліметричної (факторно-критеріальної) субмоделі готовності керівників до організації ІН в системі методичної роботи, яка виступає методичним інструментарієм відповідного моніторингу (С.95-96) доцільно було б її подати, як приклад, а не у додатку А. Також на нашу думку авторці необхідно акцентувати увагу не тільки на визначенні готовності керівників до організації ІН в системі методичної роботи, але й на визначенні ефективності існуючої системи методичної роботи щодо організації ІН в закладі загальної середньої освіти, побудувавши кваліметричну (факторно-критеріальної) субмодель. Ці кваліметричні (факторно-критеріальні) субмоделі й стали б інструментарієм визначення ефективності моделі управління готовністю керівників закладів загальної середньої освіти до організації інклюзивного навчання в системі методичної роботи.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер.

Робота виконана на належному фаховому рівні. Завдання, розв'язання яких передбачала дисертантка для реалізації поставленої мети, виконані. Відтак і мета роботи досягнута: системно вивчена проблема управління готовністю керівників ЗЗСО до організації інклюзивного навчання в системі методичної роботи.

11. Висновок

З урахуванням усього зазначеного вище вважаю, що дисертація «Управління готовністю керівників закладів загальної середньої освіти до організації інклюзивного навчання в системі методичної роботи», виконана Скрипкою Катериною Сергіївною для здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», є завершеною, цілісною науковою кваліфікаційною працею, має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, відповідає чинним вимогам наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р, «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами та доповненнями №34 від 21 березня 2022 року), і може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 01 – «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 – «Освітні, педагогічні науки», а її авторка, Скрипка Катерина Сергіївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», за спеціальністю 011 – «Освітні, педагогічні науки».

Рецензент:

доктор педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри технологій навчання,
охорони праці та дизайну Білоцерківського
інституту неперервної професійної освіти ДЗВО
«Університет менеджменту освіти» НАПН України

Ганна КРАВЧЕНКО

Підпис Ганни Кравченко з перевіркою
Правильний підпис

А Ганна Кравченко